

حساسیت پردازش حسی و سبک های دلبستگی در دانشجویان

سجاد بشرپور

عضو هیئت علمی دانشگاه محقق اردبیلی basharpoor_sajjad@yahoo.com

چکیده

حساسیت پردازش حسی یک عنصر زیربنایی روان شناختی است که چگونگی واکنش دهی افراد نسبت به محرکهای حسی را تعیین می کند، در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط حساسیت پردازش یا سبک های دلبستگی بزرگسال انجام گرفت. کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰، جامعه آماری این پژوهش بودند. تعداد ۱۸۰ نفر از این جامعه به شیوه تصادفی ساده انتخاب و به مقیاس شخص با حساسیت حسی بالا و پرسشنامه سبک دلبستگی بزرگسال پاسخ دادند. نتایج نشان داد که سبک دلبستگی ترسو رابطه مثبتی با سهولت تحریک دارد، سبک دلبستگی نگران نیز رابطه مثبتی با سهولت تحریک ($r = 0/44$)، حساسیت زیبایی شناختی و آستانه حسی پایین دارد. نتایج تحلیل رگرسیون هم آشکار کرد که حساسیت پردازش حسی ۵ درصد از واریانس دلبستگی ایمن، ۹ درصد از واریانس دلبستگی ترسو و ۲۳ درصد از واریانس دلبستگی نگران را تبیین می کند. بر اساس نتایج این پژوهش می توان نتیجه گرفت که حساسیت پردازش حسی در برقراری روابط دلبستگی نقش دارد.

کلید واژه ها : حساسیت پردازش حسی، سبک های دلبستگی، محرکهای حسی

مقدمه

پردازش حسی شاید اساسی ترین عنصر روان شناختی باشد که زیر بنای چگونگی ادراک و واکنش افراد نسبت به محرکهای محیطی را تشکیل می دهد. شواهد جدیدی مطرح می کنند که افراد اطلاعات حسی را به طرق مختلفی پردازش می کنند، به این صورت که برخی افراد در مقایسه با دیگران حساسیت بیشتری نسبت به اطلاعات حسی دارند (آرون و آرون، ۱۹۹۷). آرون و آرون (۱۹۹۷) برای تبیین تفاوت های افراد در سبک پردازش حسی، اصطلاح حساسیت پردازش حسی (Sensory processing sensitivity) را بکار بردند. طبق تعریف، حساسیت پردازش حسی تمایل به پردازش عمیق و قوی انواع محرکهای حسی می باشد. این سازه حاصل مطالعاتی است که برای ساخت و اعتبار یابی مقیاس شخص با حساسیت حسی بالا (High Sensitive Person (HSP) انجام گرفت. این آزمون میزان حساسیت افراد به دامنه ای از تحریکات محیطی از جمله درد، گرسنگی، صداهای بلند و فیلم های خشن را اندازه می گرفت، از دیدگاه آرون و آرون (۱۹۹۷) حساسیت پردازش حسی، یک سازه منسجم بود ولی پژوهش های اخیر نشان داده اند که این سازه، خود متشکل از چند مؤلفه می باشد. اسمولواسکا، مک کابه و وودی (۲۰۰۶) در پژوهشی، یک مدل سه عاملی از سبک پردازش حسی را کشف و اعتبار یابی کردند. این پژوهشگران پس از انجام یک تحلیل عاملی اکتشافی به این نتیجه رسیدند که حساسیت پردازش حسی شامل سه مؤلفه؛ سهولت تحریک (ease of excitation)، حساسیت زیبایی شناختی (aesthetic sensitivity) و آستانه حسی پایین است.

با در نظر گرفتن این جمله آرون و آرون (۱۹۹۷) که حساسیت پردازش حسی عنصری اساسی است که زیر بنای ادراکات و واکنش های افراد و یک عامل تعیین کننده در رشد شخصیت می باشد، به احتمال زیاد روابطی بین حساسیت پردازش حسی و متغیرهای شخصیتی وجود داشته باشد. پژوهش های انجام گرفته در این زمینه نشان داده اند که حساسیت پردازش حسی با روان رنجوری ارتباط دارد (آرون و آرون، ۱۹۹۷). این سازه همچنین با سازه های دیگری از جمله بازداری رفتاری (کارر و وایت،

۱۹۹۴)، درون‌گرایی (آیزنگ، ۱۹۹۱)، کمرویی و شرم (کیگان، ۱۹۹۴) و هیجان‌پذیری (آرون و آرون، ۱۹۹۷) همبستگی دارد. نتایج مطالعه احدی و بشرپور (۲۰۱۰) نشان داد که سهولت تحریک با روان‌رنجوری و تمام شاخص‌های سلامتی عمومی پایین رابطه مثبت، ولی با برون‌گرایی رابطه منفی داشت، حساسیت زیبایی‌شناختی رابطه مثبتی با روان‌رنجوری، گشودگی به تجربه، وظیفه‌شناسی و اضطراب داشت و آستانه حسی پایین نیز با روان‌رنجوری، مشکلات فیزیکی، اضطراب و سلامتی عمومی پایین رابطه مثبت معناداری داشت.

اثرات تعاملی احتمالی داشتن یک سبک سرشتی بازداری شده و روابط ناسالم با والدین در ادبیات مربوط به دلبستگی نوزادان مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش نشان داده است که میزان کورتیزول (یک نشانگر پاسخ فشار روانی) نوزادان بازداری شده از لحاظ رفتاری هنگام تجربه یک موقعیت فقط زمانی که آن‌ها در روابط دلبستگی خود نایمن هستند افزایش می‌یابد (ناشمیاس و همکاران، ۱۹۹۶). آرون و آرون (۱۹۹۷) دریافتند که رابطه بین داشتن یک محیط خانوادگی منفی و دوره کودکی دشوار در افراد با حساسیت بالا قوی‌تر است. جروم و لیس (۲۰۰۵) نیز به این نتیجه رسیدند که حساسیت حسی با اضطراب ارتباطی و اجتناب حسی با اجتناب ارتباطی مرتبط می‌باشد. در این مطالعه ثبت حسی پایین با هر دو سبک اجتناب و اضطراب ارتباطی همبسته بود و هیجان‌خواهی نیز با سبک دلبستگی ایمن ارتباط داشت. در کل مجموعه شواهد پژوهشی نشان می‌دهند که سبک دلبستگی افراد با عامل سرشتی حساسیت حسی مرتبط می‌باشد با توجه به اهمیت این متغیر در تعیین واکنش افراد به محیط هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط حساسیت پردازش حسی با سبک‌های دلبستگی انجام گرفت.

روش

شرکت‌کنندگان و طرح پژوهش

کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی که در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل بودند، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل دادند. تعداد ۱۸۰ نفر به عنوان نمونه آماری از بین این جامعه به شیوه تصادفی ساده انتخاب و در پژوهش شرکت کردند. روش پژوهش حاضر نیز توصیفی و از نوع همبستگی بود.

ابزار

مقیاس شخص با حساسیت حسی بالا: این پرسشنامه توسط آرون و آرون (۱۹۹۷) ساخته شده و مشتمل بر ۲۷ سوال خود گزارشی است که واکنش‌پذیری روان‌شناختی به محرک‌های محیطی را مورد سنجش قرار می‌دهد. این آزمون مشتمل بر ۳ خرده‌مقیاس سهولت تحریک، آستانه حسی پایین و حساسیت زیبایی‌شناختی است. شرکت‌کنندگان به سوالات این مقیاس در یک مقیاس لیکرت ۷ نقطه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم پاسخ می‌دهد. این آزمون اعتبار و پایایی خوبی را نشان داده است. ضریب آلفای کرونباخ این آزمون در مطالعه اسمولو اسکا و همکاران، ۰/۸۰ گزارش شد. ضریب آلفای کرونباخ این آزمون در این مطالعه برای هر یک از خرده‌مقیاس‌های سهولت تحریک، آستانه حسی پایین و حساسیت زیبایی‌شناختی به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۷۶ و ۰/۷۱ به دست آمد.

پرسشنامه سبک‌های دلبستگی: این پرسشنامه توسط وان اودنهاون و همکاران (۲۰۰۳) ساخته شد حاوی ۲۱ سوال است که حساسیت پردازش حسی را در چهار خرده‌مقیاس ایمن (۷ سؤال)، ترسو (۴ آیتیم)، بی‌اعتنا (۵ آیتیم) و نگران (۵ آیتیم) در یک مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) اندازه می‌گیرد. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه برای مقیاس ایمن (۰/۷۴)، مقیاس ترسو (۰/۶۸) برای مقیاس بی‌اعتنا (۰/۵۵) و برای مقیاس نگران (پرشان حواس) ۰/۸۰ گزارش شده است (وان اودنهاون و همکاران، ۲۰۰۳ به نقل از هافسترا و همکاران، ۲۰۰۵). این ضرایب در پژوهش حاضر نیز قابل قبول بدست آمد.

شیوه اجرا

در این پژوهش پس از انتخاب نمونه آماری، شرکت کنندگان به صورت انفرادی و در محل تحصیل به پرسشنامه های محقق ساخته، مقیاس شخص با حساسیت حسی بالا و پرسشنامه سبک های دلبستگی پاسخ دادند. داده ای به دست آمده نیز با استفاده از آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون چند متغیری تحلیل شد.

نتایج

تعداد ۱۸۰ نفر با میانگین (انحراف معیار) سنی ۲۲/۸۴ (۳/۴۷) در این پژوهش شرکت کردند که از بین آنها ۲۸ نفر آنها مرد، ۱۱۸ نفر زن و ۳۴ نفر نیز جنسیت خود را گزارش نکرده بودند.

جدول ۱. میانگین انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی نمرات آزمودنها در حساسیت پردازش حسی، ابعاد شخصیت و سلامتی عمومی

متغیرها	M	SD	حساسیت زیبایی شناختی	آستانه حسی پایین	دلبستگی ایمن	دلبستگی نگران	دلبستگی بی اعتنا	دلبستگی ترسو
۱. سهولت تحریک	۳۸/۴۵	۵/۴۲	۰/۳۹"	۰/۴۶"	-۰/۰۹	۰/۴۳"	۰/۱۱	۰/۲۸"
			۰/۰۰۱	۰/۲۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۸	۰/۰۰۱
۲. حساسیت زیبایی شناختی	۲۵/۱۳	۳/۶۹		۰/۵۰"	۰/۱۵	۰/۳۷"	۰/۰۶	-۰/۰۲
				۰/۰۰۱	۰/۰۹	۰/۰۰۱	۰/۴۱	۰/۸۰
۳. آستانه حسی پایین	۱۵/۸۳	۳/۴۱			۰/۰۵	۰/۱۸'	۰/۰۷	۰/۱۰
					۰/۵۳	۰/۰۳	۰/۳۳	۰/۲۰
۴. دلبستگی ایمن	۳۰/۰۴	۴/۲۵			-۰/۲۷"	-۰/۲۷"	۰/۰۱	-۰/۴۸"
					۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۹۰	۰/۰۰۱
۵. دلبستگی نگران	۲۱/۵۵	۵/۳۱					-۰/۰۷	۰/۲۲"
							۰/۳۵	۰/۰۰۶
۶. دلبستگی بی اعتنا	۱۳/۸۳	۳/۴۳						۰/۱۵
								۰/۰۶
۷. دلبستگی ترسو	۱۱/۳۳	۴/۲۵						

همانطوری که در جدول فوق مشاهده می شود سهولت تحریک رابطه مثبتی با سبک های دلبستگی نگران ($r=0/44$) و ترسو ($r=0/28$) دارد. حساسیت زیبایی شناختی رابطه مثبتی با دلبستگی نگران دارد. ($r=0/37$) و آستانه حسی پایین نیز با دلبستگی نگران رابطه مثبت دارد ($r=0/18$). نتایج تحلیل رگرسیون هم آشکار کرد که ۵ درصد از واریانس دلبستگی ایمن به طور منفی به وسیله سهولت تحریک و به طور مثبت به وسیله حساسیت زیبایی شناختی تبیین می شود. ۹ درصد از واریانس سبک دلبستگی ترسو به وسیله عامل سهولت تحریک تبیین شد و همچنین سهولت تحریک و حساسیت زیبایی شناختی توانستند ۲۳ درصد از واریانس سبک دلبستگی نگران را پیش بینی کنند. تحلیل رگرسیون سبک دلبستگی بی اعتنا بر روی مولفه های حساسیت پردازش حسی هم معنی دار نبود.

بحث

شواهد از نقش عوامل مزاجی در پیش بینی واکنش‌های فردی حمایت می‌کنند در این رابطه پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط حساسیت پردازش حسی با سبک‌های دلبستگی انجام گرفت. نتایج آشکار کرد که سهولت تحریک رابطه مثبتی با سبک‌های دلبستگی نگران و ترسو داشت، حساسیت زیبایی شناختی و آستانه حسی پایین نیز رابطه مثبتی با دلبستگی نگران داشت. این نتایج با نتایج تحقیقات کارور و وایت (۱۹۹۴)، آیزنگ، (۱۹۹۱)، کیگان (۱۹۹۴) و آرون و آرون (۱۹۹۷)، احدی و بشرپور (۲۰۱۰) مبنی بر ارتباط ویژگی‌های شخصیتی با حساسیت پردازش حسی و نتایج، جروم و لیس (۲۰۰۵) همسان می‌باشد. وجه مشترک دو سبک دلبستگی ترسو و نگران، اضطراب در مورد خود و اعتماد به نفس پایین می‌باشد، می‌توان گفت افراد دارای یکی از این دو سبک دلبستگی، به علت داشتن نگرشهای منفی نسبت به خود در تعاملات بین فردی حساسیت بیشتری نشان می‌دهند، همچنین داشتن آستانه حسی پایین و حساسیت زیبایی شناختی بالا در افراد دارای سبک دلبستگی نگران موجب می‌شود آنها هشیاری و گوش‌بزرگی و نگرانی زیادی نسبت به محرک‌های محیطی به ویژه تعاملات بین فردی داشته باشند. در این پژوهش سهولت تحریک توانست میزان معنی‌داری از واریانس سه سبک دلبستگی ایمن (به صورت منفی) و نگران و ترسو را تبیین کند. افرادی که در سهولت تحریک نمره بالایی می‌گیرند به آسانی به وسیله خواسته‌ها و الزامات درونی و بیرونی تحریک شده و احساس از پا درآمدن و آشفتگی می‌کنند این ویژگیها می‌توانند باعث ایجاد نایمینی در روابط بین فردی شوند. گرفتن نمره بالا در حساسیت زیبایی شناختی هم موجب می‌گردد که افراد نسبت به زیبایی‌ها و ظرافت موجود در محیط حساسیت بیشتری نشان داده که خود این امر می‌تواند با ایجاد عاطفه مثبت باعث رضایت بیشتر فرد از روابط بین فردی گردد.

در کل نتایج این پژوهش آشکار کرد که سبک‌های دلبستگی افراد از روی عامل مزاجی حساسیت پردازش حسی پیش بینی می‌شود. استفاده از طرح تحقیق همبستگی محدودیت اصلی پژوهش حاضر بود که امکان تعیین نقش علی حساسیت پردازش حسی در سبک‌های دلبستگی را فراهم نمی‌آورد، لذا پیشنهاد می‌شود در تحقیقات بعدی برای بررسی این موضوع حساسیت پردازش حسی در سبک‌های دلبستگی مختلف مقایسه گردد. نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌کنند که می‌توان با مداخله مناسب در پردازش حسی به اصلاح و تعدیل دلبستگی و همچنین تعاملات بی فردی اقدام نمود.

منابع

- Aron, E. N., & Aron, A. (1997). Sensory-processing sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 345–368.
- Smolewska K. A., McCabe, S. B. & Woody, E. Z. (2006). A psychometric evaluation of the Highly Sensitive Person Scale: The components of sensory-processing sensitivity and their relation to the BIS/BAS and “Big Five. *Personality and Individual Differences*, 40, 1269–1279.
- Carver, C. S., & White, T. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 319–333.
- Eysenck, H. J. (1991). *Behavioral dimensions of personality*. In L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality* (pp. 244-276). New York: Springer-Verlag.
- Kagan, J. (1994). *Galen's prophecy: Temperament in human nature*. New York: Basic Books.
- Hofstra, J., van Oudenhoven, J. P. & Buunk, B. P. (2005). Attachment styles and majority members' attitudes towards adaptation strategies of immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29,(5), 601-619.

- Jerome, E. M. & Liss, M. (2005). Relationship between sensory processing styles, adult attachment and coping. *Personality and Individual Differences*, 38(6), 1341-1352.
- Nachmias, M., Gunnar, M., Mangelsdorf, S., Parritz, R. H., & Buss, K. (1996). Behavioral inhibition and stress reactivity: The moderating role of attachment security. *Child Development*, 67(2), 508-522.
- Hofstra, J., van Oudenhoven, J. P. & Buunk, B. P. (2005). Attachment styles and majority members' attitudes towards adaptation strategies of immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29,(5), 601-619.